

HAYVANCILIKTA YENİ TEKNİKLER

Prof. Dr. Reşit SÖNMEZ

E.Ü. Ziraat Fakültesi

Bitkisel ve hayvansal üretim, organik bir yapı içinde uyumlu bir kaynaşma sonucu tarımsal çalışmayı oluşturur. Bitkisel üretimin verimli ve kazançlı bir duruma gelebilmesi, hayvansal üretimin katkısına ve karşılıklı yardımlaşmaya bağlıdır. Aynı biçimde, bitkisel üretimin katkısı olmadan hayvansal üretim düşünülemez, kısaca bu iki üretim kolu ziraat işletmesinde buluşur, işletmeyi birlikte başarıya götürür.

Sanayi kesiminde ve başka üretim kollarında olduğu gibi, hayvancılık dalında da ucuza mal olan, kişi ve kuruluşlara fazla kazanç bırakan bir üretim için daima yeni ve ileri teknikler sözkonusudur. Yeni teknikler sayesinde üretici, elindeki olanaklardan yararlanarak, en yüksek verim düzeyine ve esas amaç olan en yüksek kâra ulaşır. Önemli olan nokta, sadece en yüksek verim düzeyinin tek başına bir anlam ifade etmeyişidir. En az ya da aynı masrafla en yüksek verime ulaşmak esastır. Başka bir deyimle üretim maliyetini düşürmek en önemli konudur. Nasıl ki, eski model bir fabrikada üretilen mal pahalıya mal olur, geri teknikle çalışan hayvancılıkta da ürünler ucuza elde edilemez. Ancak, her türlü teknikten yoksun, hiçbir yatırım yapılmayan, ıslah edilmemiş düşük verimli yerli hayvanlarla yapılan üretimde, bu hesaplardan hiçbirisi yoktur, masraf da azdır verim de azdır ve böyle bir hayvancılıktan kimseye yarar gelmez.

Türkiye'de hayvansal ürünleri yeteri kadar bulabiliyorsak, bu, hayvancılıkta sayısal üstünlüğe sahip olmamızdır. Bir de buna kişi başına tüketim düzeyimizin düşük olmasını ekliyebiliriz. Kısaca, Türkiye'de yılda bir kişi 23 kilo yerine 33 kilo yiyebilmiş olsa, dışarıya satmak şöyle dursun, kendi gereksinmemiz için kasaplarda hiç et bulamayız. Halbuki, hepimiz hatırlarız, bizde çok tekrarlanan bir söz var : Türkiye halkının beslenmesi için kendi üretimi yeterli, başkalarına muhtaç olmıyan sayısı az mutlu ülkelerden biridir.

Türk toplumunun gelecekte daha fazla et, süt, peynir ve yumurta tüketmesi bekleniyor. Ayrıca, lâfını söyler dururuz, **Türkiye bir hayvancılık ülkesidir** deriz. Öyle ise biz de dış ülkelere hayvansal ürünler satmalıyız. Hem kendimiz çok yiyeceğiz, hem de ihracat yapıp döviz sağlayacağız. Bu nasıl olacak? Bu sorunun yanıtı **hayvancılıkta yeni tekniklerdir**. Şu günlerde ekonomik bir düzen olana Avrupa Ekonomik Topluluğu'na girme peşindeyiz. «Bizi daha on sene AET'ye almazlar» diyenler var. «Yakında gireceğiz hazır olalım» görüşünü savunanlar var. Burada da yine «hayvancılıkta yeni teknikler» konusu ile karşı karşıya geliyoruz. Çünkü aralarına karışmak istediğimiz Avrupa Ülkeleri hayvancılık tekniği yönünden ne durumdadır, biz ne durumdayız, çok düşünmemiz gereken bir konudur bu.

Sanayi kesimi, kendini Avrupa Topluluğu'na uydurmak ya da onlarla rekabet edebilmek için toparlanmak zorundadır. Tarım kesimi de aynı sorunla karşı karşıyadır. Bitkisel üretimde belkide daha rahat ve güçlü durumdayız diyebiliriz. Çünkü bazı ürünlerimiz her zaman müşterisi hazır, değerli, rakipsiz ürünlerdir; tütün, üzüm, fındık ve pamuk gibi. Halbuki hayvancılıkta işimiz daha zor ve sıkıntılıdır. Çünkü, gerek üretim düzeyimiz, gerekse tekniğimiz ve ürünlerde kalite onlardan belirgin oranda geridir. Ve ayrıca hayvanlarda görülen ve bir kısmı insanlara da geçen hastalıklar gibi bir de başka sorunumuz var. Bu durumda hayvancılığımızda yeni teknikler gereklidir, diyoruz. Yeni dediğimiz bu tekniklerin pekçoğu aslında yeni değil, sadece bizde uygulaması henüz yaygınlaşmamıştır.

Kimileri şöyle diyebilir: **Türkiye'de sun'i tohumlamadan, hormon uygulamasına ve hatta döllenmiş yumurtanın transferine kadar pekçok yeni teknik uygulanmaktadır**. Bu sözler doğrudur. Ancak, Üniversitelerde, bir kısım araştırma merkezlerinde, ya da sayısı az düzenli özel çiftliklerde bu uygulamaların yapılması fazla birşey ifade etmez. Hatta bir bakıma, «genelde ülke hayvancılığının geri düzeyi gözler önünde iken» fantazi ileri tekniklerden söz etmenin ne yararı var? diyebiliriz. Hayvanlarımızın **Genotipik değeri, onlara uyguladığımız çevre koşulları, elde ettiğimiz verim düzeyleri ile hastalıklar yönünden içinde bulunduğumuz durum esas göstergedir**.

Nitekim, kaba ve ortalama bir hesapla, sığır mevcudumuzun % 20 kadarı kültür ırkı yada değişik kan dereceli me-

lez ve koyun varlığımızın sadece % 5 kadarı kültür ırkı ya da değişik melez genotiplerdir. Geri kalan büyük çoğunluk, ıslah edilmemiş, düşük verimli, küçük yapılı yerli ırklardan oluşmaktadır. Bu durumda, sayısı az yüksek değerli genotipler, yüksek verimli hayvanlar bir kenara bırakılırsa biz de 5 ineğin verdiği sütü Avrupa'da bir inekten alıyolar gerçeğini ifade etmek zorundayız. Aynı biçimde biz de ergin bir yerli koyun onların kuzusu kadar canlı ağırlığa sahip dememiz gerekir. Sadece, yeni tekniklerin en hızlı uygulandığı tavukçulukta aramızda önemli bir fark yok diyerek belki biraz ferahlayabiliriz. Ancak bu konuda da üretim maliyeti gibi bir sorunumuz olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Modern, yüksek kazanç sağlıyan başarılı bir hayvancılıkta yeni teknikler başlığı altında ilk karşımıza çıkan konu yüksek değerli genotipe sahip hayvanları elde etmek ve bu değerli hayvanlarda mevcut yüksek verim kabiliyetini meydana çıkaracak uygun çevre, koşullarını sağlamaktır. Ve bu arada, yüksek verimli olduğu için daha hassas olan bu hayvanların hastalıklardan korunmasıdır. Bunlar sağlandıktan sonra ürünlerin pazarlanması ve yetiştiricinin c. bine yeterli kazanç girmesine sıra gelir. Ancak unutmamak gerekir ki, bu sonuncu faktör aslında birinci faktördür. Çünkü ürünlerini iyi koşullarla pazarlayamayan ve yeteri kadar kazanamayan bir yetiştiricinin, yeni teknikleri uygulaması şöyle dursun, hayvancılığa devam etmesi bile şüphelidir.

Değerli genotiplere sahip yüksek verimli hayvanları bize kim verecek? Bunlara sahip olmak için hiç kuşkusuz başka ülkelerden ithalat zorunludur ve bir yoldur. Ancak onların teknolojisinin ürünü olan bu hayvanları yaşatıp verimli yapacak bakım - besleme ortamını yaratamazsak kısa zamanda onları kaybederiz, bu bir. İkincisi bir ölçüde ithalat olacak, ancak kendi çalışmalarımızı geliştirmek, kendi yerli hayvanlarımızı bilim ve tekniğin bize sağladığı güçle ıslah etmek konusu da gözardı edilmeyecek. Hatta bir bakıma ülkemizin iklim ve doğa koşullarına uymuş yerli hayvanları taban ve dayanak olarak almak en sağlam ve güvenilir yoldur. İsrail'de Siyah - Alaca (Holştayn) süt ineği ırkının geliştirilmesinde sığağa dayanıklı bölgesel hayvanlar kullanılmış olduğundan, bugün İsrail menşeli Siyah - Alaca sığırlar sığağa dayanıklı olarak isim yapmışlardır.

Koyun ve keçi yetiştiriciliği, başka bir deyimle **küçükbaş** hayvan yetiştiriciliği Ülkemiz tarımsal yapısında çok önemli bir yere sahiptir. Kurak iklim, zayıf mer'a ve yetersiz kış beslemesi Anadolu'nun en geniş bölgesinde egemen olduğundan **büyükbaş hayvan yetiştiriciliği için o kadar rahat durumda değiliz**. Böyle bir ortamda, ormanlık ve çalılık bölgelerde koyun yaygın durumdadır. Bu yerli hayvan popülasyonuna hangi ileri tekniği uygulayacağız? Yüksek değerli genotipleri nasıl ele geçireceğiz? Dış ülkelerden ithalat bize ne sağlar?

Yeni genotiplerin elde edilmesi için koyun ve keçi yetiştirmede yapılacak çalışmalarda, yurt bölgelerimizin özelliğine ve geliştirilecek tiplerdeki ekonomik amaca göre, yabancı ırklardan yararlanmak elbetteki söz konusudur. Ancak, yapılacak çalışmanın bilimsel kurgusu gerçekçi olmalıdır. İthalatın sınırı, getirilecek damızlıkların özellikleri ve melezleme çalışmalarının esasları iyi düşünülmelidir. Bu çalışmalarda asıl dayanak ve taban yerli ırklarımız olacaktır. Bilindiği gibi şu anda memleketimizde bu tip çalışmalar sonucu, merinos tipleri, sütçü koyun tipleri ve süt keçileri geliştirilmiştir.

Değerli genotiplere kavuştuktan sonra, bu hayvanların tekniğe uygun biçimde beslenmesi, vitamin gereksinimlerinin karşılanması, döl verimlerini düzene sokacak çalışmaların yapılması ve sürü idaresinin ileri düzeye çıkarılması yeni teknikler olarak tanımlayacağımız çalışmalardır. Değerli bir dişi damızlıktan yılda bir yavru yerine 8 - 10 yavru almak için gerçekleştirilen döllenmiş yumurtanın transferi artık bizde de uygulanmaktadır. Koyunlarda yılda iki kuzulama ya da en uygunu, iki yılda üç kuzulama, erken damızlıkta kullanma ve doğumla başlayan sağım yeni tekniklere verilecek güzel örneklerdir. Buna doğumun toplulaştırılması, kızgınlığın ek yemleme (flushing) ya da hormon kullanarak düzene sokulmasını da ekleyebiliriz. Koyunlarda makineli sağım da yeni yeni yaygınlaşan başka bir tekniktir. İşçilikten tasarruf ve temiz koyun sütü elde etmek için Ege Ziraat Fakültesinde ilk defa uygulamaya konan makineli sağım, şimdi Tahirova Çiftliğinde de gerçekleştirilmiş bulunuyor.

Süt sığırcılığında yemlemeyi bilgisayar ile yapmak yeni bir tekniktir. Kafes sistemi tavukçuluk da yeni bir tekniktir. Birçok vitamin uygulamalarını ve yem katkı maddelerini de yeni teknikler arasında sayabiliriz. Kasaplık piliç yetiştiricili-

ğinde 1 kg. canlı ağırlık yapmak için kullanılan yem nerede ise 2 kg düzeyine inmek üzere. Köy yumurtasında bildiğimiz göze hoş gelen yumurta sarısı şimdi renk maddeleri ile yapılıyor. Türkiye’de yerli sığırlarda ortalama süt verimi 1000 kg. düzeyine ulaştı diyelim. Başka ülkelerde 1000 kg süt veren koyunlar var. Biz de koyun sütünden peynir yapan bir mandıra 6 ay ancak çalışır. İspanya’da aynı mahiyette bir fabrika 12 ay çalışıyor ve her mevsim aynı miktarda süt işliyor. Böyle bir fabrikayı gezdim. Bölgedeki koyunların doğum mevsimlerini ayarlıyarak bütün yıl koyun sütüne sahip oluyorlar. Koyunlar her mevsimde doğurur mu? Bu da başarılıydı. Araştırmak ve çalışmak esas, başarılacak konu yok.

Tekrar Ortak Pazar konusuna dönelim. Politik ve askeri bakımdan bizi oraya almaları mecburidir, gereklidir diyoruz. Alma durumunda olanlar da böyle düşünüyor. Girdiğimiz takdirde ne kazanıp ne kaybedeceğimiz çok tartışılacak ayrı bir konu. Ancak, biz kendi konumuz olan **hayvancılık bakımından işi ele aldığımızda üretim tekniği ve ürünlerde kalite bakımından çok noksanımız olduğunu hemen görüyoruz.** Devlet kurumlarındaki hayvancılık düzeyi ve sayılı büyük özel işletmelerde ulaşılan düzey iyidir. Ancak bu bizi aldatmasın. Türkiye’de Ziraat işletmelerinin % 90 kadarı küçük işletme tipindedir. En küçük işletmelerin **Yeni teknikleri alması ve uygulaması zor ve yavaş olmaktadır.** Bunun en başta gelen nedeni **hayvancılığı kârlı duruma getirememiş olmamızdır.** Bir sanayici düşünelim, fabrikasında ürettiği maldan para kazanıyorsa, yeni tekniklere koşar ve fabrikasını yeniler.

Avrupa ülkelerinde, Devlet politikası olarak hayvancılığa büyük destek sağlanmaktadır. Hem bu destek, hükümetlerin gelip geçici ve değişebilen uygulaması şeklinde değil, **sürekli devlet politikası biçiminde yaşama geçirilmiş** bulunmaktadır. Ülkemizde hayvancılığın gelişmesi, başarılı ve kazançlı modern hayvancılığa geçişin sağlanması için çok gerekli olan **yeni teknikler ancak sürekli bir hayvancılık politikası** ile yararlı hale gelebilir. Hayvancılığı cazip ve kazançlı bulan kişiler ancak bu yeni teknikleri almaya hevesleneceklerdir. Aksi halde, **«Yeni teknikleri biliyoruz, fakat uygulayamıyoruz»** demekten başka çaremiz kalmaz. Avrupa’da olduğu gibi Devletimiz tarım kesimine müşfik davranmalıdır. Devletin genellikle tarım için ve özellikle hayvancılık için bir temel görüşü olmalıdır. Çok beğendiğim bir sözü tekrarlamak isterim, **«siz köylüyü doyurun, bütün millet doymuş olur».**